

Bureau Kabinetsformatie
t.a.v. Informatieur Mevrouw M. Hamer
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Den Haag, 21 mei 2021

INVESTEER IN ONZE DEMOCRATIE

Geachte mevrouw Hamer,

Met genoeg namen wij kennis van uw aanstelling als informatieur. Met deze brief roepen wij u op om in een nieuw regeerakkoord en nationaal herstelplan een investeringsimpuls gericht op democratische hechting op te nemen. Dit is noodzakelijk voor het behoud en herstel van draagvlak en vertrouwen in onze democratie en rechtsstaat.

Steun en waardering voor de democratie spreken niet vanzelf

Op 15, 16 en 17 maart was er een prachtige opkomst van 82% bij de Tweede Kamerverkiezingen. Maar de democratie draait om meer dan verkiezingen. Als we verder kijken hoe het met onze democratie is gesteld, blijken steun en waardering daarvoor ook in ons land niet vanzelfsprekend:

- Recent onderzoek toont dat een zekere groep volwassenen zich voelt aangetrokken tot antidemocratisch gedachtegoed, zoals een sterke leider of het negeren van oppositiepartijen of rechters¹.
- Het Sociaal Cultureel Planbureau rapporteert afnemend vertrouwen van burgers in de politiek en in politici².
- Het vertrouwen in de rechtsstaat en het overheidshandelen staat onder druk door bijvoorbeeld de toeslagenaffaire en de afhandeling van aardbevingsschade in Groningen.
- De moeizame start van de kabinetsformatie zal het aanzien van de politiek en de democratie niet ten goede zijn gekomen.

Het draagvlak voor de democratie en de rechtsstaat verdient dus versterking. Na de turbulente politieke periode die achter ons ligt biedt een nieuw regeerakkoord hiervoor momentum. Daarom pleit ProDemos voor een investeringsimpuls in de kennis van en betrokkenheid bij onze democratie, een investering in 'democratische hechting.' Deze impuls is complementair aan de alom gewenste verandering van de bestuurscultuur.

Democratisch besef moet zich ontwikkelen

Democratisch besef moeten we aanleren en ontwikkelen. Dit gebeurt voor een belangrijk deel in de adolescentie en daarmee via het onderwijs. Hier ligt een grote opgave. Volgens recent onderzoek

¹ Democratisch bewustzijn in Nederland, over de ontvankelijkheid voor illiberaal en antidemocratisch gedachtegoed en de weerbaarheid daartegen, Verwey Jonker Instituut, 2021.

² Zie voor de meest recente gegevens hierover <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/12/28/burgerperspectieven-2020-4>.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

weet een derde van de jongeren tussen 12 en 14 jaar niet zeker of ze in een democratie leven. Hierbij is er verschil tussen schoolniveaus: 71% van de leerlingen op het vwo vindt het belangrijk om in een democratie te leven, tegen 34% op het vmbo³. Ook blijkt dat laagopgeleide jongeren veel minder stemmen dan hoogopgeleide jongeren. Internationaal scoren Nederlandse leerlingen in vergelijking tot hun leeftijdsgenoten in andere landen zwak op de vorming van democratische opvattingen. Hieruit spreekt forse urgentie om te werken aan de democratische kennis en vaardigheden van jongeren, een voorstel dat ook de Staatscommissie Parlementair Stelsel al noemde in haar top-zeven aanbevelingen⁴.

De scholieren van vandaag zijn de kiezers en politici van morgen. Het vorige kabinet erkende dit en zette erop in dat alle leerlingen in hun schoolloopbaan het parlement bezoeken⁵. Ook is de wettelijke opdracht aan scholen voor burgerschapsonderwijs aangescherpt. ProDemos kan beide opgaven helpen invullen als uitvoeringsorganisatie en kennisinstituut.

In 2019 bood ProDemos ruim 110.000 leerlingen een educatief programma in Den Haag, waarvan bezoek aan het parlement deel uitmaakt. Corona sneed verdere groei in aantal leerlingen helaas de pas af. Wel kan dit aantal leerlingen vanaf najaar 2021, met ingebruikname van een extra locatie nabij de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer, gestaag doorgroeien. Vanzelfsprekend zijn hiervoor voldoende financiële middelen nodig.

Ontwikkeling: lesaanbod online en in het land

Een positieve keerzijde van Corona is dat ProDemos een stap voorwaarts heeft gezet in online aanbod en in onderwijsaanbod overal in het land. Fysiek bezoek aan ons parlement blijft altijd *top of the bill*, maar op deze manier kunnen we het leerdoel van democratische hechting op verschillende manieren, momenten en plekken behalen. En bereiken we nog veel meer leerlingen.

In burgerschapsonderwijs is democratische hechting en kennis over mensenrechten, grondrechten en de rechtsstaat een cruciaal thema. Het is winst dat de nieuwe wet meer verplichtend is en wettelijke en inhoudelijke eisen aan het onderwijs stelt⁶. Scholen moeten hiervoor evenwel tijd en capaciteit kunnen vrijmaken. Ook daarom pleit ProDemos voor een investeringsimpuls. ProDemos kan met de uitbreiding van online lesaanbod en meer gastlessen en programma's op scholen, gemeentehuizen, provinciehuizen en rechtbanken, het burgerschapscurriculum helpen vormgeven. ProDemos trekt hierbij graag samen op met het ministerie van Onderwijs, de PO- en VO-raad en de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijler.

Aandacht voor doelgroepen

Een constante zorg in de kennis van en betrokkenheid bij de democratie is de kloof tussen hoger en lager opgeleiden. Ook bij ProDemos is het vmbo ondervertegenwoordigd in de deelname aan

³ Democratische kernwaarden in het voortgezet onderwijs. Universiteit van Amsterdam, 2021

⁴ "Verbetering van de democratische kennis en vaardigheden in het onderwijs en daarbuiten (zie hiervoor paragraaf 6.5)", pag. 347 van het eindrapport van de Staatscommissie Parlementair Stelsel.

⁵ 'Ook maken we het mogelijk dat alle kinderen tijdens hun schooltijd het Rijksmuseum en het parlement bezoeken' Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' 10-10-2017.

⁶ Zie voor een verdere aanduiding van de leerdoelen; Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapopdracht aan scholen in het funderend onderwijs, Tweede Kamer, 2019 – 2020, 35 352 nr. 2.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

educatieve programma's. ProDemos wil deze kloof de komende jaren zoveel mogelijk dichten. Het wetsvoorstel burgerschap kan juist voor deze onderwijsniveaus grote betekenis hebben. Ook mbo'ers zijn uit dit oogpunt een cruciale en omvangrijke doelgroep.

Vormgeving investeringsimpuls

Samengevat pleit ProDemos voor een investeringsimpuls in democratische hechting in het nieuwe regeerakkoord. Een impuls in financiële zin zou hierbij welkom zijn maar het gaat ook om het uitspreken en faciliteren van ambities. Denk bijvoorbeeld aan het dichten van de kloof tussen lager- en hoger opgeleiden en aan het beter toerusten van het onderwijs in haar taak van democratische vorming. Wetend dat onze democratische rechtsstaat op een stevig fundament berust, kunnen met kleine inspanningen al grote resultaten worden geboekt. ProDemos denkt graag mee over de precieze vormgeving van deze impuls en is bereid er vervolgens mede uitvoering aan te geven.

Met vriendelijke groet,

Ed Nijpels

Voorzitter van de raad van toezicht

Eric Stokkink
Directeur

